

SLAVJAN.

Časnik slovstven i uzajemen za Slavjane književne i
prosvětljene.

Vreduje i na světlo dava Matija Majar v Celovcé (Klagenfurt).

Číslo 2.

Izhadja desetput v letě po jednoj cěloj listině i
velja s poštninoj 3 florinte ali 2 rublja.

1874.

Славянскій педагогъ,

жуналь для славянскихъ учителей и пріятелей школы.

Porádá i vydava J. L. Mašek.

Вреднічтво „Славјана“ је влані в чіслѣ 7. писало:
„Алі бі не біло могуће, да бі дописователѣ всѣх до-
садајних словенскихъ, хорватскихъ і сербскихъ учительскихъ час-
никовъ всі скупа в једен словенско-хорватско-сербскі учи-
тельскі часникъ дописовали, всакі в својемъ досадајномъ наречјі,
једні цїрілицој, другі латїніцој? Наречја словенско, хор-
ватско і сербско су сі нај ближје сродна і тако подобна,
да і некњижевні прїпрості Словенці, Хорвати і Сербі се
за потрѣбу разуме говоречі мед себој — зачто бі учена
књижевна господа учительі в часникѣ се споразумѣти не
могли? І ако бі і біло нѣкому наречје нѣколико незнано,
читательі бі се берзо с нїмъ ближје сознанілі прочитавші
в часникѣ нѣколико составковъ тога наречја. Мед наречјама
хорватскимъ і сербскимъ і сада нїје скоро нікаке разліке
само, да се пише хорватско латїніцој, сербско цїрілицој.
Цїрілице нѣкто можебіті нїје навадѣн? То нічеса не завіра
— учіті се морамо всі, особіто мі Славјані; цїрілицу мора
необходно знати всакі, кто се почита мед књижевне і про-
свѣтљене Славјане — учительа мі пакъ всакога почитамо
мед господу књижевну і просвѣтљену. В нѣктерїхъ днехъ
се цїрілице всакі легко научі. Ілїрско-словенска пословица
праві: Ні гердо, ако нѣкто нѣчто не зна, па
гердо је, ако се учіті нече.

Господа учитељи, дописоватељи і предплатитељи разних тѣх учительских і шолских часников би се имели о таком (славянском) часникѣ али листѣ пријатељско і пријазно поговарјати, посветовати і онда учинити, что се каже, да је нај боље і нај користиѣјше. — Овдѣ је мисел само изговорјена і подтекнута.“

Тако је то писао „Славјан“, і тако је желѣло вредничтво і гледај радости, сполнила се је желѣа, попред него смо се надѣјали, уже по нѣктерих мѣсецах, сполнила се је пополниѣје і обшпрнѣје, него се је „Славјан“ предерзнул желѣти і жадати. Ту пред нами лежи часник под насловом: „Славјанскій педагог“, ктери је почел изхадѣати в Златном Прагѣ, по једном свезку в шест теднах, всакі свезек буде обсегао три цѣле тискане листине (bögen). „Славјанскій педагог“ ни намѣњен само учитељам і пријатељам узајемности словенским, хорватским і сербским, него всѣм учитељам ктерога коли су кмена славјанскога. Уже перви свезек каже дѣјанску узајемност славјанску, јербо има составке тискане цѣрлицој і латиницој і в разних наречјях славјанских: в сербском, ческом, болгарском і в језикѣ руском.

Позив на предплату на „Славјанскога педагога“ је тискан цѣрлицој по сербски і латиницој по чески poleg себе. Ми неімамо простора, да би тискали те позив в обѣх наречјях, ачколи би га ради однакож нашим почтованім читатељам приобчили і га ставімо само језиком узајемним, колико могуће, легко разумљивім заједно всѣм књижевним і просвѣтљеним Славјанам.

Гласі тако:

„СЛАВЈАНСКОМУ УЧИТЕЛСТВУ!

Перви сојезд славјанских педагогов в Бечу (Вѣднѣ) је једномиселно спознао в другој својеј седницѣ 27. августа нутну потрѣбу, да има за своје дѣјствованје свој властні всеславјанскі часник, в ктером би се заговарјали і разширјевали начела і умисли, сојездом схваљени. Срѣдишњи одбор је насветовал і насвет се је једногласно спријел, да се вземе за часопис сојезда славјанских педагогов: „Славјанскій педагог“.

Нам је повѣрено издавати і вредовати те лист і да се всеможно старамо іменем сојезда славјанских педагогов о потрѣбне гмотне і душевне сіле, брез којих се не може достојно по славјанство провести таково подвзетје. То дојста није легко і ми пополни спознамо, да би то не могли досегнути, ако би нас не подпіралі издатно наші содругі.

В нашем листѣ се імају пробрати і докладно пресудити списі за учитеље і за младеж всѣх словств славјанских, да что је нѣкдѣ добра, може чѣм пред обернути се всѣм племенам в ужітек.

Кромѣ тога смо превзели, да се докладно процѣне начині обуковні вообче і поједині предмети посебѣ, да се опишу і просуде учіла, особіто, да се на свѣтло дају учіла нова. Конечно будемо настојати, да се обзирамо в својем листѣ по словствах славјанских, да, ако се нѣкдѣ нѣчто доброга објаві, тотчас всѣм ознанімо. Из тога се віді, да всега тога не може догнати ніті поједин чловек, ніті само нѣколіко особ, него то се досечі може само, ако се сіле споје і се посел к тому разумно пораздѣлі.

Прімајучі се дакле дѣла, којеу наша снага ні до-расла, чинімо то једіно, јербо се стално надѣјамо, да буду нас подпомагати всі наші братрі, ктері согласе с намѣној славјанских педагогов . . .

Наш лист буде прінашати составке в всѣх наречјах славјанских, ако се нам подарі сјискати содѣлавцев мед учітельством всѣх племен славјанских. Снажілі се будемо разјаснівати і сравнівати наречја славјанска, да би тѣм полегчілі поштованім читателѣм ученје славјанских језіков.

Кто зато істїніто желі, да така долежїта ствар напредује, нај се сбілно потруді, да се достане нашему предвзетју обідне гмотне і душевне помочи. „Славјанскій педагогъ“ буде изхадѣати осемкрат в лѣтѣ всакіх шест теднах в свезках по трі цѣле лістїне (bögen) в осмінѣ“ . . .

Многопоштовану господу читателѣ „Славјана“ буду зашїмати імена оніх славјанских педагогов, ктері су под тїм позівом подпісані: су слѣдечі:

Štěpán Bačkora, red. škol v Praze. Jos. Fuksa, učitel v Karlině. J. L. Mašek, učitel na Smíchově. V. Pod-

hajsky, reditel škol v Poličce. V. Vaniček, učitel v Jilemnicí. Ivan Filipović, učitel v Zagrebu. L. Modec, red. „Napredku“ u Zagrebu. Tom. Ivkanec, uč. v Zagrebu. Ant. Otočević, prof. a skolski nadzornik u Petrinji. M. Sekulić, prof. u Rakovu.

Нікола Вукичевич, равнатель уч. школе у Сомбору. Мита Петрович, проф. у Сомбору. Младен Средојевич, учитель в Сомбору. Димитрија Јосич, учитель школе у Пакрацу. А. Варадјанін, учитель в Кикинди.

Сердечно поздрави „Славјан“ то узајемно подвзетје узајемнога „Славјанскаго педагога“ — оба часописа обдѣлјујета једно істо словствено полје узајемно-славјанско па обдѣлјујета различне нѣве. „Славјанскі педагог“ обдѣлјује раздѣл учительскі, „Славјан“ в обще словство і згодовину славјанску. Та два часніка се в својем долежитом дѣлѣ узајемном, хте нехте, дружно подпірата.

Изверстно је, да спріјема „Славјанскі педагог“ составке в разніх наречјах славјанскіх, будіте списані цїрілицој, будіте латіној. Ту се уже дѣјанско каже узајемност славјанска. Не чудімо се, да су наша наречја в писавѣ сада доста различна — наша племена су се расцїліла уже пред 3000 (пред тремі тїсучамі) лѣт на разне стране шїрокаго свѣта і су остала тако жалостно разробљена без всаке свезе народне. Ні се чудіті нам над разліках наших наречїј, него чудіті се морамо велико веч над тѣм, да су по нескончној мїлості божјей наречја раздробљенога народа славјанскога в тако долгом времені јешче тако сі подобна і медьусобно тако бїзка сі остала, да је нам народ до днешнѣга дня зачувал свој славјанскі језік тако пресно, да і сада в почетку нашега узајемнога дѣла се за сілу, за потрѣбу уже доста легко поразумімо. Слава Богу!

Потерпімо сада (нінѣ) с разліками наших наречїј, гледајмо веч на то, что нас сдружује, него на то, что нас разлучује; када се по малу бїжкје спознамо, буду і те не-благє разліке скоро непрїмѣтно і непозоровано се поравнале.

Нај долежитѣјше је сада, да сі в писанї ставімо једно істо намѣренје (мету, цїл) і то намѣренје буді нам уза-

јемност славјанска; цесте могу біті раѣличне, само да нам је намѣренје обчно.

Кто зна писати добро по рускі, нај піше по рускі — рушчина је уже сада дѣјанско далеко, нај далѣје разширені славјанскі језік; списоватељ незнајучі писати добро по рускі нај піше в часопіс „Славјан“ і в „Славянскі педагог“ в својем наречіјі, нај се пако призадева, побрине і потруди писати по узајемну, то је тако, да бі га колико могуче, легко понімали і разумѣлі также чита-тељі осталіх наречіј славјанскіх.

То буді в обче речено, наше прекрасно намѣренје, наш узвішені ціл.

Како пак се іма писати узајемно, то учі узајемна слов-ница алі млуvница (граматіка) славјанска на свѣтло дана од Матіја Мајарѣ в Целовцѣ језіком узајемнім. — Прі кнѣгарѣх велѣа трі фіор. австр. прі вредніку „Славјана“ се доби пако по два фіоріна.

Необходно потрѣбна је та кнѣга і не може се доста усердно пріпоручіті кнѣжевнім і просвѣтљенім Славјанам, ктері желе легко і докладно се научіті наречјам слав-јанскім і, како јіграје, сі прідобіті јасні преглед і обзор цѣле славјаничине; особіто пако је потрѣбна содѣлавцам і дописоватељам „Славјана“ і „Славянскаго педагога;“ она обсеже заједно шест граматік в једну вредјеніх: словніцу церковно-славјанску, руску, хорватско-сербску, ческу, польску і узајемно-славјанску. Мѣсто шест граматік се купі само та једіна, мѣсто да бі нѣко словнічко правіло мудро і трудно јіскал і прісподабљал із шест кнѣг, најде то в тој словніцѣ скупа на једном мѣстѣ уже сравнано. Та кнѣга је тако вредѣна, како да бі біла управо за наше садајно време і за наше садајне потрѣбе сложена. Јако похвално је пісал о тој узајемној словніці алі млуv-ніці вісокоучені і по цѣлом славјанствѣ славно знані про-фесор на Императорском всеучілішчі московском г. Нилъ Александровічъ Поповъ мед осталім слѣдеча: „Мысль г. Майра была слѣдствіемъ долгаго и усерднаго изученія раз-личныхъ славянскихъ языковъ и наречій, безъ книги г. Майра не можетъ обойтись ни одинъ филологъ, занимаю-щійся сравнительнымъ изученіемъ славянскихъ языковъ...“

О СЛѢДАХ ПРАСЛАВЈАН.

(Надальеванје.)

10. Полѣакі се сіцер не спомѣняју ізрично Індіје, ніті знају, колико вѣмо, слова народне згодовинске пѣсни о Індіји і не спомѣняју се златне добе — па зільскі напѣв і плес ове пѣсні о Індіји, то је, вісоке раје, тісті orthos pomios, то је мазурек су Полѣакі пресно і чисто народно зачували до днешнього дну.⁹⁾

11. Народні польскі плес мазурек, спомѣник златне добе в Індіји, се тако ізвестно і ізкусно музиціра і польска господа га зна тако живахно, пријетно і ізкусно плесати, да га је в обче господа разніх народів европскіх сиріјела мед плесе господске і дворјанске. Не зна та неславјанска господа европска мазурек плесајуца нічеса о Індіји, ніті о златној добѣ, але і она плесаје народні польско-славјанскі мазурек свѣдочі невѣдеч, да су Славјані о златној добѣ в Індіји пребивали. —

12. Прародітелі Славјан су од стародавна обічавали, када су се преселілі в нѣку нову земљу, тамо в новој својеј домовинѣ поіменовати горе, рѣке, селішча і мѣста іменами обічнімі в земљи, в ктерой су прежде пребивали: ако се најде сада в славјанскіх землях нѣко земљепісно іме, буді по санскрітскі, буді по славјанскі, ктеро се находит заједно в Індіји, нам то каже, да су тамо в стародавна времена прародітелі Славјан обітавали.

Тако на примѣр: народна ілірско-словенска пѣсен о Індіји само в обче повѣ, да су Словенці пребивали в Індіји јужно од Мултана: із імен земљепісніх пак ізвѣмо точнѣје, да су обітавали јужно од горовја Віндѣје по брѣгах рѣк Нармаде і Тімесе і јешче јужије доста глобоко в Дакшінудежу. Доказ тому:

В Індіји се најде веліка і знаменіта рѣка іменована по санскрітскі: Нармада, то значі по нѣмечкі: die Liebliche,¹⁰⁾ по славјанскі: Љубльаница. То індічко іме послављанено је јако љубімо Славјанам і зато се находит в разніх крајінах славјанскіх. В Словеніји се најде рѣка Љубльаница, мѣсто Љубљана, Љубѣнче в зільској долинѣ, мѣсто Љубно (Leoben) в поіѣмченој Штајерској, вес Љубно (Leoben) бізо Соводија в Корушкој.

13. Іме те знаменіте індічке рѣке імају по славјанскі і Полѣакі в својіх земљепісніх іменах, на примѣр: Љублін, Љубѣнце, Љубѣнь велкі, Љубень прі Мішльєніцах, Љубачев, Љубіча — Крољевска. —

14. То іме се најде і в землях ческославјанскіх: на примѣр: Љубіна в окрајі нітранском, Љубло в спішском, Љубочна в ліптовском. — Семо спада в Чехах: Лубенец, Лібань,

⁹⁾ Л. Голдбівскі: Lud polski. 58. Л. Голдбівскі: Gry i zabawy 245. — ¹⁰⁾ Bohlen 1, 18.

Лібава, Лібчан, Ліблін, Лібновес, Лібчице, Лібунь. — По санскритські Нармада, по слав'янські імена із кореніке: луб.

15. Северно подлуг рѣке Нармаде се розпростіра горовје по санскритські іменовано В'инд'я од слова в'яд' по нѣмечкі властно: spaltbar, овдѣ: durchbrochen, zerrissen; по слав'янські: раздертo: то име се најде і в Словеніји, јербо недалеко од Љубљане је горовје: Раздертo.¹¹⁾

16. Недалеко од горовја В'инд'је тече в Індіји рѣка звана по санскритські: Тāмасā, која упаде од југа о рѣку Гангу, по нѣмечко: die Finstere:¹²⁾ в Словеніји імамо также рѣку по латинські іменовану: Timavusfluvius, по слав'янські Тeмава рѣка, она се изліва мед Терстом і словенској Горицoј в море.¹³⁾

17. Јужно од рѣке Нармаде се розпростіра велик полоостров Дакшина дежа сада Декан; пребиваџи су се звали: Dachinabades,¹⁴⁾ по слав'янські: Декавци алі Декалі. Једна част прародитељев словенских је недвојбено пребивала в полоостровѣ Дакшинѣ по тому, что они Словенци, који пребивају в Корушкој од Печнице і Бельака чрез Целовец, в горнијей і долињей рожішкој долињѣ, то је, Подрављани і Пољанци до Велковца, се іменују самі і јих іменују тако і соседи Зилані также поднес Декавцaми; јих је близо 85.000 душ. Име Декавци ні нѣкі приірек алі име погердно алі нѣко прозвішче, како бі се то легко нѣкому зделo, него то народно име је честно једно од нај старѣјших імен народних, ктеро је једен дѣл Словенцов уже в Індіји імѣл і га доднес зачувал і охранил. —

Ніје до чистого јасно, что значі име Дакшина, і Dachinabades; сцѣла јасно је напротив, что помѣни слав'янско слово Декавци. То слово извѣра од словенскога, в Корушкој обще знаного глагольа: декаті і значі: кренко говорити, преговарѣати, доказовати. Слав'јани імају кромѣ обчеслав'янскога глагольа: говорити, јешче немало јиних слов значечих говорити, на примѣр: по старослав'янські: глаголати, по ческі: mluviti, vysloviti, vyslovovati, по польскі: mówić, по рускі: промолвить, по рускі в Ярославској губерніји: баять і голчить.¹⁵⁾ Словенци в Штајерској імају: гучити, в Ресіји: ромонеті, в зільској долињѣ: жуборити, і сенгати, в Рожји: марновати і декаті. Слово Декавци бі по том значило: говоречі алі словенци.

18. Русі і Пољакі пребивајучи в југозападној часті гродненске губерніје не зову се сіцер декавцaми, него, что је нако оно істо: декаламi, алі по ізговорѣ польском дзекаламi. „На југѣ языкъ примыкаетъ къ особенному оттѣнку русскаго языка,

¹¹⁾ Lassen 1, 81. Slovenski zemljepis ilirskega kraljestva і štarskega vojvodstva. P. Kozler. Dunaj 1854. — ¹²⁾ Lassen 1, 118. —

¹³⁾ Страбо 214. 215. — ¹⁴⁾ Periplus maris Erythr. 170. — ¹⁵⁾ Этнографическій сборникъ. Санктпетербургъ 1854. 2, 5.

который у здѣшнихъ жителей называется „королѣоускимъ“. Онъ употребляется въ окрестностяхъ мѣст Нарева (= Нармада?), простирается подъ Бѣльскъ и между прочими особенностями отличается отъ разматриваемаго языка тѣмъ, что въ немъ нѣтъ вставочной *d* послѣ *d*. Такимъ образомъ не говорятъ: пуойдѣ, пойдѣ, будѣ, поуйдѣ, будѣ и прочая. Оттого сосѣди и прозываютъ одни другихъ въ насмѣшку „дэкалами“ и „дзѣкалами“. ¹⁶⁾ Необостої с правдој доказованїе, да се в насмѣшку називају једні другихъ декалами і дзѣкалами, не в насмѣшку, него напротивъ говор свој именују честнимъ именемъ „кравлевскимъ“ то је, владарскимъ језикомъ; далѣје не обстої с истіној, да се именују раді тога декалами, јер изговарјају: пуойдѣ, пойдѣ, будѣ — і дзѣкалами, јер изговарјају: пуойдзѣ, пойдзѣ, будзѣ, јіначе бї морала тако називати се цѣла племена славјанска на примѣр: Словенці, Хорваті, Серблі і тако далѣје, јербо оні также говоре: појде, буде і прочаја: него та вѣст въ Этнографическомъ сборникѣ, да зову се в Гродненској губерніи Руси декалами і Поляки дзѣкалами је чрезвѣчайно долежита по тому, что свѣдочі, да су также оні, како Словенці декавці пребивали в Індїї і то в Дакшініѣ, садајномъ Деканѣ. — Памѣтигодно је, како великомъ пространствомъ су в наше време оддѣлені Словенці „Декавці“ пребивајучі в западномъ дѣлѣ Југославїе в Корушкој од Русов і Поляковъ „Декалов“ пребивајучихъ в губерніи гродненској: на імају оно істо іме од слова: декати і что је јешче памѣтигодиѣје, да імата та два племена і поднес в говорѣ нѣктере једнакости, на примѣр рускі Декалі мѣсто: лѣ, былѣ, бывалѣ, зналѣ, говоре: и, биѣ, биваѣ, знаѣ; мѣсто: волкѣ, волна, полно ітд. говоре: воук, воупа, роупа, жоупѣг, мѣсто: милый, добрый, бѣлый говоре: mili, dobri, bjeli; в нѣктерихъ глаголахъ третье особе садајнога часа одметну на концѣ писме *t*, мѣсто: читаетѣ, знаетѣ, кажетѣ, говоре: čitaје, знаје, каже; мѣсто: онѣ, оно, она, говоре: vuon, vuono, vuopa ітд. все то како Словенці Декавці. В давновекости ста морала та два племена живѣти доста близо зравно себѣ.

Прародители Славян в Індїї нїсу остали непомѣчно на једномъ істомъ мѣстѣ, в једној істој країніѣ, него су се полагаано преселовали проті северно-западној границѣ індїчкој і в наслѣдујучихъ временахъ чрезъ індїчке медье непрестано проті северо-западу в разне земље асїйске і европске дотлѣ, да су заузели земље, в којихъ теперъ пребивају. Оні су се од земље до земље преселовали і камоколі су дошли, су земљу обдѣлавали і се в нѣј вдомачили, раді тога се најде і в наше време в країнахъ асїйскихъ і европскихъ, кдѣ су нѣкада Славяні пребивали, не мало землѣписнихъ іменъ гор, рѣк, мѣст і весі славянскихъ, хотѣя теперъ тамо Славянъ неіма. — Згодило се је наравно, да је нѣко славянско племе нѣку країну запустило і друго племе славянско се тамо населіло, одтуда ізвїра, да се разна

¹⁶⁾ Этногр. сборникъ 3, 103. 104.

племена славјанска спомѣњају оне исте крајине і њених земље-
нісних імен; племена славјанска также в прастаріх добах нісу біла
јешче тако точно раздѣлена, і нерѣдко су при том преселованіи ті-
еуче лѣт трајучем се медресебој помѣшала і та смѣса разлічних племен
славјанских се і поднес јасно віді, на примѣр в Корущкој, кдѣ влада
мед посполітѣм лѣудством нарече ту југославјанско, тамо ческому
і тамо польскому наречју јако подобно.

19. Словенці се спомѣњају і імен северно-западне крајине в
Индіи. Слово канкар значи креч, (кречовину, вапненіну, извѣсть =
Kalkkonkretionen. І в Словеніи імамо властно іме Канкер =
Кжкра, іл. словенско: Кокра.

В санскритичній значі: каркара округлу тверду гмоту
(громаду, Masse).¹⁷⁾ Ізходну страну горње Индосдолине обадаја кре-
човіто, вапнено горовје звано по санскритскі: Каракорум.¹⁸⁾
Страбо спомѣња в садајној Словеніи рѣку: Каркорас,¹⁹⁾ са-
дајну Керку.

Птоломаіос спомѣња горовје керчовіто (вапненікову) розпо-
стирајуче се западно од Керна (Корена, Wurzen) в Крајиској до
Совчаве в Штајерској, које дѣла сада међу мед Крајиској і Ко-
рушкој іменем Караванкас. Спомѣња на іме санскритско в Индіи.

20. В срѣднем горовји Гімалаје се најде горовје санскритскі
іменовано: Гаргара, сада Гогра.²⁰⁾ — В Словеніи імамо то іме
јешче днешній ден, і что је особіто памѣтигодно, не послављанјено,
него управо по санскритскі, то је, іме прастаре весі бізо словенске
Горице Гаргара, мѣсто словенскога імена: Горгора.

21. В Пентшабѣ в Индіи іма рѣку іменовану по санскритскі:
Віпаса что значи по нѣмечки: fessellos; (по геленскі: Fissacis, тепер
Biax).²¹⁾ В Словеніи мед мѣстами Лѣубљаној і словенској Горицѣ
се і поднес зове рѣка бистро текуча: Віпава. Је іме із Индіје!

22. Арріан піше, да рѣка Сідас ізвѣра із ізвора істо тако
іменованого в Индіи і претече покрајину Сіланов по нѣј іменовану.
Та рѣка је біла Индам памѣтигодна і про то, что се је о нѣј при-
повѣдовала нѣка света приповѣдка, да на водѣ те рѣке нічеса не
плава, него, да все потоне. То іме се јако често наскітне в по-
крајинах, кдѣ су Славјані пребивали, алі кдѣ јешче пребивају, на
примѣр: Сіліс, рѣка в Индіи; Сіліс = Jaxartes, рѣка на северној
међи Аріјане, садајна рѣка Сір дарја; Сіліс рѣка Танаіс, садајні
Дон; Селеіс рѣка бізо Троје;²²⁾ в Словеніи: Зіља і Зіљица, кдѣ
пребивају Зіљані.

23. В Пентшабѣ је стало не далеко од рѣке Инда веліко мѣсто
Певкела (тепер зове се Пукколи) в крајине Певкелској.²³⁾ —

¹⁷⁾ Lassen 1, 225. — ¹⁸⁾ Lassen 1, 34. — ¹⁹⁾ Страбо 314.
— ²⁰⁾ Lassen 1, 56. — ²¹⁾ Арріан Инд. 3. — ²²⁾ Арріан Инд. 6.
Плїн 6, 18. (16). 6, 7. Страбо 590. 587. Іліјаде 2, 838. — ²³⁾ Страбо
698. Арріан Инд. 1. Поход Алекс. 4, 22. 28.

В Словеніји је рѣчица Півка, али Півкица, која тече по лѣпом логу Півкичком і стермоглаві се глобоко в скаловје славнознане постојиске јаме (Adelsberger Grotte). Име із Индіје!

24. Индос-рѣка спрејиме од изходне стране із берд Гімалајских текучи невеликі поток Сван, вѣроподобно по санскритски: Сувана, то је, рѣка с лѣним дебром, с лѣним полѣсјем,²⁴⁾ Гелені су писали: Soanos. В Словеніји има рѣку Савину, која тече мѣмо Целѣ і се излива в Саву; Нѣмци ју зову: Sap.

25. На ту индичку рѣку Сван се спомѣњају і Пољаци имајући в својој земљи і рѣку Сан і мѣсто: Санок. —

26. І Сербљи се спомѣњају Индіје, да су њих прародитељи в првих добах чловечанства, і то в добѣ железној тамо пребивали. Имају они намреч јако љубопитну народну пѣсен згодовинску о Индіји.²⁵⁾

Приметба. Сербљи имају нѣктера писмена њим властна осталим Славјанам ненавадна, они намреч стављају писме: и, намѣсто рускога: њ, чешкопољскога у; онда мѣсто хорватскога і словенскога *lj, nj, dj, tj* стављају особита писмена, овдѣ се буду в тој пѣсни ставила мѣсто горѣ именованих писмен писмена слѣдеча: і, љ, њ, дь, ть, ктера се имају тако изговарјати, како преже наведена сербска; само подоба писмен се овдѣ спремени, нікако пак изговор народне пѣсни.

Народна пѣсен сербска о Индіји.

Мілі Боже! чуда великога!

Ілі грмі, іл се земља тресе!

Іл' удара море у брегове?

Ніті грмі, ніт' се земља тресе,

ніт' удара море у брегове,

веч діјеле благо светителі:

Светі Петар і светі Нікола,

светі Јован і светі Ліја,

і са њима светі Пантеліја;

њим долази блажена Маріја,

роні сузе ніз біјело лице.

Њу ми пита громовник Ліја:

„Сестро наша, блажена Маріја!

„каква ти је голема невоља,

„те ти роніш сузе од образа?“

Ал' говори блажена Маріја:

„А мој брате, громовник Ліја!

„како нечу сузе прољевати,

²⁴⁾ Lassen 1, 94. — ²⁵⁾ Вук Штефановић Караджіч: Српске народне пјесме. У Бечу 2. стр. 1. под насловом не сцѣла прикладним: Свеци благо дијеле.

„кад ја ідем із земље Індіје,
„із Індіје із земље проклето?
„У Індіји тешко безаконье:
„не поштује млади старіјега,
„не слушају дзеца родітеля:
„родітельі пород погазілі,
„при ім біо образ на дівану
„пред самієм Богом істінієм!
„Кум свог кума на судове тьера,
„і доведе лажлыве свједоке
„і без вјере і без чісте душе,
„і оглобі кума вјенчанога,
„вјенчанога ілі крштенога,
„а брат брата на мејдан зазіва,
„дьевер снасі о срамоті раді
„а брат сестру сестром не дозіва.“

Ньој гаворі громовнік Іліја:

„Сејо наша, блажена Маріја!

„утрі сузе од біјела ліца,
„док мі овдье благо под'јелімо,
„отіть чемо Богу на діване,
„молітьемо Бога істінога,

„нек нам даде кључе од небеса,

„да ударім' печат на облаке,

„да не падне дажда із облака,

„плаха дажда, ніті роса тіха,

„ніті потьу сјајна мјесечіна,

„да не падне за трі годініце;

„да не роді віно ні шеніца,

„ні за цркву часна летурдыја.“

Кад то чула блажена Маріја,

Утр сузе од біјела ліца.

Када свеці благо под'јеліше:

Петар узе вінце і шеніцу,

і кључеве од небеског царства;

а Іліја мунье і громове;

Пантеліја веліке вругіне;

свєті Јован кумство і братімство

і крстове од часнога древа;

а Нікола воде і бродове;

на одоше Богу на діване

моліше се трі біјела дана

і трі тавне ночі без престапка,

моліше се і умоліше се:

Бог јім даде од небеса кључе,

затворіше седмера небеса,

ударіше печат на облаке,
 те не паде дажда із облака,
 плаха дажда, ніті роса тіха,
 ніт обасја сјајна мјесечіна;
 і не роді віно ні шеніца,
 ні за цркву часна летурдыја,
 пуно време за трі годінце;
 црна земља іспуца од суше,
 в нју живі пропадаше люді;
 а Бог пусті тешку болезанју,
 болезанју страшну ердоболју,
 те поморі і старо і младо,
 і растави і міло і драго.
 Што остало, то се покајало,
 господіна Бога вјеровало:
 І остане божї благослові,
 да не падне леда ні сніјега
 до један пут у годіні дана;
 како онда, тако і данаске.
 Боже мілі, на свем тебе вала!
 што је біло, віше да не буде!

Rusko narodno tovarištvo „Ševčenka“.

„Pravda“ časopis maloruski izhadjajuči v Lvově je prinesla v 21. svezku lěta 1873 věst važnu, ne samo za Maloruse, nego i za Slavjane v obče, da Malorusi v Galičině osnovaju novo rusko narodno tovarištvo, to je družbu pod imenem „Ševčenko“, kteri je bil spisovatelj v jeziku maloruskom. Malorusi v Galičině imaju uže od pred některe družbe za izdavanje knjig za priprosto, pospolito ljudstvo malorusko na priměr: družbe i časopise Meta, Večernice, Pravda, Prosvita i već jinih. Sklenili su sada některi iskreni rodoljubi i su osnovali družbu, ktera naměrava izdavati na světlo i knjige za književne izobražene Maloruse. O tom čitamo v časopisě „Pravda“ med ostalim sledeču i gospodě čitateljam „Slavjana“ zanimivu věst:

„Zasluga, da se je probudila narodnost i se razvila rusko-narodna družbena dělateljnost, pripada naj već rusko-narodnim časnikam, kteri su se pojavljali od lěta 1862 imenno „Večernicam“, „Metě“ i Pravdě“.

Od několiko lět se je pojavil ješče jini dělatelj, kteri je spolčil skoro vse sile narodne i je pomagal razvijati i izobraževati cěl narod. Te dělatelj je tovarištvo „Prosvita“, ktero, dělajuč tiho i neutrudljivo, je na světlo izdalo za 5 lět mnogo cěnih knjižek za prosti narod i za škole.

Med těm se je razvil ruski narod v obće, i rusko narodno občestvo posebno je postupovalo od dnu do dnu dalje, i čto je zadostovalo njegovim potřebam včera, ne zadostuje već sada (nině). „Prosvita“ v istině može zadostiti pri svojej neprestano povećajučej se dělateljnosti potřebam prostoga naroda i učeče se mladine, ale silno izobraženo rusko-narodno občestvo ima takože svoje potřeby, kterim se ima takže zadovoljiti.

Zasada stoje za naše izobrazovano občestvo na převom městě pitanja narodna, slovstvena i jezickova i toljko na drugom městě je pitanje politično: to kaže se, da potřebujemo kromě „Prosvite“ ješče jednoga tovarištva, ktero bi se zanimalo těm, da bi pospěšovalo i razvijalo slovstvo naše i jazyk náš, ktero bi na světlo davalo časopise i knjige, uže ne, jako „Prosvita“, za priprosti narod i za škole; ale posebno za izobrazovanu rusku gospodu.

Spoznávši potřebu i važnost take slovstvene dělateljnosti je několik našich rodoljubov ustanovilo novo tovarištvo slovstveno (družbu literarnu), tovarištvo imenem Ševčenska . . .

Da bi dosegli svoju naměru, su uznali osnovatelji toga tovarištva jedno iz najvažnějših sredstev založenje vlastne tiskarne, i to iz dvěh přičin, prvič, razumi se, da vlastna tiskarna dogotovi tovarištvu vsako dělo cěněje, nego vsaka jina, ktera konečno někak dobiček jiskati mora, zato su si skoro vsake večje novine poskerbele vlastnu tiskarnu; drugič, jerbo jedina ruska (Stavropigijska) tiskarna v Lvově, ačkoli velika i dobro uredjena uže sada ne zadostuje. Uže do sada su morali „Prosvita“ i pojedini spisovatelji davati svoje knjige tiskati do drugih tiskarn, v kterih někogda ni bilo niti dosta matric, niti dobrih sazečev ruskich; těm bolje bi se okazal te nedostatek teper (sada), kada bi začelo zravno „Prosvite“ ješče novo tovarištvo imenem „Ševčenska“ izdavati mnogo knjižek.

Založenju vlastne tiskarne ni bilo zaprek kromě značnoga stroška. Pa požertvovalnost některih našich izverstnih rodoljubov i pomoč obljubljena i od jinich stran je premagala i te zapreke i tiskarna tovarištva pod imenem „Ševčenska“ se otevre s novim lětom (1874). Slava i čest těm rodoljubam, kteri su značnimi žertvami ustanovili to věliko dělo: jih požertvovanje ne bude marno (zabavna, prazdno), nego přinese bogate plode celomu našemu narodu. I te narod ne pozabi njih zaslug, ale, doklě bude sam živ, bude hvaležno spoměňal se jih imena i jih bude pravil svojej dětci od roda do roda.

Najvažnějši točki v Štatutě „Ševčenska“ ste perva i druga, kteri zanimati ne samo Maloruse, nego v obće Slavjane i glasi, kako slědi:

„Tovarištvo imenem Ševčenska v Lvově (Lemberg) naměrava vspomagati razvoj ruske (maloruske) slovesnosti.

Da bi se ta naměra dosegla, tovarištvo:

Ustanovi vlastnu tiskarnu;

Izdaja i zalaga knjige i časopise literarne i naučne.“

Podpisani pod statut su slēdeći gospodi:

„Stefan Kačala, poslanik sojma dežel'noga i rade državne.

Mihael Dimet, tergovac i obivatelj mēsta Lvova.

Dr. Kornilij Suškevič, tajnik c. k. prokur. skarbu.

Dr. Omelj'an Ogonovskij, c. k. profesor na vseučilišči.

Longin Lukaševič, upravitelj reprezent. zavarovalnice

„Haza“.

Mihailo Kossak, obivatelj mēsta Lvova.

Dr. Oleksander Ogonovskij, vrednik „Pravde“.

Theofil Baranovskij, inženir assistent v videlē krajevom.

Julijan Romančuk, učitelj gimnasialni.“

Knjige i časopisi, ktere namērava na svēto izdavati tovarištvo Ševčenka budu namēnjene izobraženim i književnim Malorusam i v obče prosvētljenim Slavjanam i se budu nēkoliko razlikovale od knjig i časopisov maloruskih namēnjenih samo priprostu ljudstvu osobito v dvēh točkah, prvič, da budu časopisi i knjige obsegale predmete literarne i naučne prikladne ne samo književnim i obrazovanim Malorusam, nego v obče Slavjanam kterogakolj narečja ali plemena; drugič, da budu spisane sicer jezikom maloruskim, pa obrnjeno tako učeno — kako se obično reče, uzajemno — da budu ga dosta lahko ponimali i razumēli i ostali Slavjani.

Tako uzajemno spisovati je Slovcam i v obče latinice se služećim Slavjanam mnogo težje nego Malorusam. Latinice služeći se Slavjani moraju, hoteći pisati po uzajemnu, teperv (še le) vaditi se cirilice; Malorusam je cirilica znana uže iz mlada, dalēje njih narečje, kako v obče ruščinu, ostali Slavjani dosta lahko ponimaju; provincialismi pako maloruski se budu v učenom maloruskom jeziku po malu i skoro nepremetno s obče slavjanskimi slovami i izrazami izmēnili, kada Malorusi s ostalimi narečjima, i slavjanski spisovatelji s ruščinoj bližje se upoznaju. V obče rečeno samo v jednoj jedinoj reči se maloruščina znatno razlikuje od ostalih slavjanskih narečij, i to tēm, da prečesto i proti slovoizpitu (etimologiji) stavlja samoglasnik i mēsto *ě*, i mēsto *o* na primēr: svit, did, pid, kinj, vin, mēsto: svēt, dēd, pod, konj, on . . .

Dokazati se sicer može svēditeljstvami, da je ta maloruska posebnost mēsto obče slavjanskoga *o* stavljati po maloruski i na primēr: krajina ravnih *pilj*, mēsto ravnih *polj* — bila navadna uže blizo 700 lēt pred Hristom.

V knjigah i časopisih namēnjenih ljudstvu maloruskomu mogu te maloruske posebnosti se zadržati, to ne bude zadrževalo niti mēšalo uzajemnost slavjansku: v literarnih i naučnih knjigah se pak vsilovno žada, da bi se v tēh slučajah upotreboval glasnik *ě* i *o*; i to jedino zato, jer tako piše daleko većja čast Slavjan, to je, njih blizo 65 milijonov, i pako v tēh slučajah stavljaju jednom

Malorusi njih blizo 15 milijonov. Pa budi kako budi, Slavjani se radujemo lepomu napredku Malorusov, da su ustanovili tako važnu družbu s takoj uzvišenoj nameroj, na svetlo dajati ne samo knjige i časopise za prosto ljudstvo, nego i za obrazovane i učene Maloruse.

Serdečno jim želimo k tomu poduzetju naj bolji uspeh i napredek, čto je njim v dobiček, to služi i nam ostalim Slavjanam na korist i poljzu. Srečno!

Vprašanja.

9. Ali se pri Vas ješče nēti ali kuri krēs (zvečer 24. junija), kako se obhadja, s kterimi običajami i obredami? Kako se ime-
nuje kraj, kdě se krēs nēti, kuri? Kresišče? ali hom, hum, kepa, čepa, reber, gorica, gorka ali verh, ali ješče jinače?

10. Pri serbskih svatbah v Sremu se igra i ples ketuša. Je to ples obredni? Kada i kako se igra ketuša? Se li i pēsni k ketušē poju ali ne?

11. Ali zna narod v Vaših stranah imenom poimenovati nēke zvezde ali čēla zvezdovja? Ali znadu ljudi v zvezdah pripovēdovati i pripovēdke? Ktere?

Odgovor na vprašanja „Slavjana“.

Od g. Matija Sila iz Rodika v Istrē smo sprijeli slēdeče pismo:

V 10. čislē „Slavjana“ od lēta 1873 vpitalo se je, kako zovemo lēpo po slavjanski oni nastrojek muzikalni, koji je podoben na vzdol obrnjenoi dlani, kojemu se pravi v ziljskoj dolinē orgelce. Na Krasu, kdě sem jaz doma v Povirji zvali su oni nastrojek „vedalice“. Je li to izvirno slavjansko ime ne znam. Dan danes vedelic ovdē ni več vidēti, pa starējim mužem je ime ješče znano; jaz nisem poznal toga imena, moj otec pako, šestdesetlētni muž, mi pravi, da v njegovoj mladosti je vsaki znal piskati na vēdalice. Naredjali su jih sami iz terstike ali pa su je kupili na somnjah. Sada se na Krasu ne prodavaju več vedalice. Sada znadu nēkoji mladiči muzicirati na dermonike, to je, harmonike; pastirji pako imaju svoje „piščalke“ i rulice“ (frulice), oboje napravljaju iz terstike, ali pako iz bezgovine: piščalke se zamahom čēlim zamaši i zatvori, frulam pako se mēsto zamaha stavi smet, tenka deščica, terskica na zgornjem konci, v kteroga se piska. Pa stari Slavjani su već od zdavna poznavali i upotrebovali kromē nastrojev piščalnih takže nastrojev struninih, na kterih su godli, to je sōvsēm gotovo; jerbo ime gudba, gudec pomēni to, čto muzika, muzik, je vzeto od glagolja gудiti, gusti na gusle... Po Krasu je bilo za mojih mladih dni ješče nēkoliko guslarjev, gudcev, beračev v staro-

narodnoj oblekē, s klobukom maloga oglavja i širokoga obuda, oboka, širokih okrajev i dolgu suknju, nogovice modre. (Iz Goričkoga ješče priđu nekada taki slovenski gudci v Korušku, večjidel triji skupa, jeden gude na guslah, drugi piska na klarinetu i tretji citra na slovenskih citrah, na kterih je več od sto jeklenih strun; ako se k tēm muzikalnim nastrojem pridruži ješče bunka (Bassgeige), kako je bilo obče navadno v ziljskoj dolinē do blizo lēta 1830, je to bila muzika slovenska narodna, jako blagozvučna.) Na mojem domu bil je sosed gudec: stari oče imel je gusli, mladi sin pa bunke. Kada sta strune ubirala, su s lukom pēle gusli: Neža, Neža, Neža! bunke su se pako oglašale: Mohor, Mohor, Mohor! Potle sta ju pako skupa vrezala, to je, zamuzicirala: Mohor i Neža ferkata, miši v zid, babe v kot! Mohor pa Neža hopsasa! To-liko od muzike? — Dalje pa serdečno želim, da se naš Slavjan ukrepi i razširi vklub zaprekam, prepjatstvam i prekažkam. Mal si Slavjan, pa iz maloga izraste veliko; da se ljubav i bratinska sloga pospešujete med Slavjanami to je tvoja velika i krasna naloga. Ako se uzajemno približamo, . . . (Ovdē je pristavil g. dopisovatelj istinitu, jako visprenu i visoku misel slavjansku i hristjansku, žal nam je, da ne možemo je semo postaviti.) V to sverhu Bog pomozi i izprosita sveta brata apostola Ciril i Metod!

Na zdravje, serdečni pozdrav i na mnogaja lēta veselje i vse dobro Vam želi

Matija Sila,

župnik v Rodiku v Istri.

Vredničtvo se prijazno zahvali za odgovor na uprašanje. V tēh odgovorah se najdu ne rēdko jako doležite stvari v podobē scēla skromnoj, na primēr: v odgovorē g. dopisnika se javi scēla. kako se kaže, nedoležito, ne važno slovo slovensko: hopsasa! Slovencam je to slovo častica govora nespremenljiva (Empfindungswort), več se Slovenci o tom slovē ne spomenjaju, znadu samo reči: hojsa, hopsa! hojsa hopsasa! Važnjeje se to slovo uže kaže v bolgarščinē! Tam to glasi: hojsa! hopsasa! hojsa! i ni več nespremenljiva častica, nego Hojsa je naj bujnējši ples svatebni, kteri se igra, kada odideta od svatov o polnoči ženin i nevēsta spat. Hojsa bi se po nēmečko moglo reči der fröhlichste bolgarische Hochzeitstanz.

Listnica vredničtva. G. S. M. v V. Pesen i odgovor v prihodnjem čísle. — G. G. K. v M. Popis jiger itd. smo sprijeli. — Sl. Slovanskoj Besēdi v G. Čislo 1. drugič poslali. — Sl. akad. spolku v V. Zahvalimo za poslanu knjižicu — ju budemo upotrebili.

